

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

N. IORGA. — Rostul închipuit și cel adevărat al literaturii.

ST. O. IOSIF. — În ciudă! (poezie).

I. CIOCÎRLAN. — Cursa (schiță).

UN OM RĂU. — Cellalt Pompiliu Eliade.

Dare de seamă :

ALEX. LĂPĂDATU. — Discursuri, Autonomia bisericească, Diverse de Dr. Augustin Bunea.

ST. PETICĂ. — «Frații» (Dramă în patru acte).

RED. — Notițe literare.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6, (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Abonamentul 10 lei pe an

Numărul 20 bani

Prin administrația «Sămănătorului» se pot procura următoarele opere din cele mai nouă ale d-lui prof. N. IORGA :

1. STUDII și DOCUMENTE :

Vol. I-II. — Istoria propagandei catolice în România cu documente anexate 5 lei

Vol. III. — Scurtă istorie a Țării Românești până la 1550, cu documente anexate 2 lei

Vol. IV. — Istoria legăturilor dintre principatele române și Ardeal (1601—99) cu docum. anex. 4 lei

Vol. V. — Zapise și scrisori domnești 6 lei

**2) Istoria literaturii române din secolul al XVIII
2 volume 20 lei**

3) Sate și Preoți din Ardeal, care se poate procura de la Tipografia Göbl cu 2.50

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală, 6

SUB DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
10 Lei pe an

Rostul închipuit și cel adevărat al literaturii

Întrebați ce rost are literatura: scrierea, tipărirea și răspîndirea de poezii și povestiri ale unor lucruri care s'au întîmplat ori nu în lumea realităților —, pe poetul care trece în anul 1903 pe una din stradele Bucureștilor, printre rîndurile mulțimii nerecunoscătoare, care se uită la el ca la un exemplar oarecare al speciei sale. Poetul, tînăr sau bătrîn, te va privi cu ochii săi inspirați, va trece odată cu mina-i palidă prin șuvițele lungului păr ce-i acopere divina scă-firie, va ofta din adîncuri ca un preludiu de protestare față de timpurile grosolane și nemernice și va lăsa să cadă — precum din stelele de sus cade lumină — această revelație:

„Literatura e o artă, ca și pictura, musica, sculptura. Artele toate, surori ce cîntă același cîntec din alte alăute, urmăresc îndeplinirea aievea a frumosului. Frumosul e ceva care se scrie cu literă mare. Filosofi cari vorbesc despre dînsul pentru a-și arăta fie-care o înțelepciune deosebită, se înțeleg totuși, cu toate diferențele necesare și radicale ale sistemelor, asupra acestui punct de căpetenie: că Frumosul e ceva care, cînd se scrie, cere la început o literă mare. Poetul, din partea lui, ar fi dorind o literă mai mare decît literele mari vulgare, o literă foarte mare, enormă, care ar fi poate și în relief și s'ar zugrăvi cu aur, pentru cîntea lucrului represintat. Căci el, poetul, știe, înțelege — cu inima, nu cu mintea ca filosoful, — că Frumosul e ceva supranatural, în afară de lume, ceresc, divin: musica, pictura, sculptura, literatura archangelilor din ceruri, cu aripi albe, e prototipul, pe care poetul îl gîcește numai aice jos. Dar, gîcind aceste taine ce strălucesc în lumină numai mai presus de nori, el e un ales (tot cu literă mare), un profet, un vates, un sfînt, într'o haină de țărîină, care-i împiedecă alt zbor decît al gîndului. El și cei ca dînsul (o puțîn! căci duhul lui Dumnezeu se coboară de cîteva ori numai într'un veac, și totdeauna asupra pletosului ce-ți

stă înainte), el decî și cei puținî ca dînsul se găsesc în mijlocul unui inel mistic, și de jur împrejur bat valurile vulgare ale vieții, care-î pot distruge, dar nu-î pot minji. Ce de-a burghezi stupizi, ce de-a burghezi; țerani, lucrători, negustori, funcționari, politicieni, învățați... Toți acești oameni de rînd se trudesce pe miile de drumuri ale traiului, muncesc, aleargă, se țin îndărătnic pe urma unui scop pe care-l ating ori ba, rămîind însă, și într'un cas și în altul, tot așa de proști... Ca să se apere de molipsire, ca să se păstreze alb, curat, luminos, poetul murmură evlavios cuvintele sacre: el cîntă. Din mulțimea zgomotoasă, pripită, ici și colo aude cite unul: prins de farmec, el se oprește, cade în genunchi, iar poetul, îndurător, îi așază, ca o binecuvîntare, piciorul pe creștet. Căci ce nu e permis oare acestui Supra-Om (Nietzsche, poetul-filosof, a și găsit cuvîntul și a făcut oarecum filosoficește, în ori-ce cas, în prosă, doctrina)? Datorie, cuviință, morală nu există pentru dînsul. El poate batjocori, minți, înșela; poate sfășia inimî josnice de femeî pe care le-a distins o clipă prin favoarea lui, poate trage focuri de revolver ca Verlaine, ucigîndu-se și pe dînsul la urmă, ca von Kleist, poate săvirși ticăloșii contra naturii ca Oscar Wilde din Londra și Iacob Adelsward din Paris... Și, dacă societatea îndrăznește a condamna, e fiindcă toți sînt burghezi proști...

Ce rătăcire făcătoare de rău se găsește în asemenea doctrine și purtări! (Ce neînțelegere a menirii adevărate a unui poet în toate timpurile, și mai ales astăzi...!)

Odată, în Grecia veche, care a izvorit arta din stîncă pămîntului său și n'a adus-o cu ulcioarele de aiurea ca Roma, pe urmă, ca Europa Renașterii și veacurilor următoare, — în acea Grecie, model al neamurilor, poetul abia-și dădea samă de individualitatea sa! Sufletu-î sorbia ideile din aer, inima-î bătea de ritmul tuturor inimilor, și, cînd zbura versu-î înnaripat, către lumina de unde pornise, cînd răsuna, înfrățindu-se cu danțul și cu statuile albe, în piața publică, lăcaș al conștiinții comune, sau în teatrul ce primia fără plată pe toți de-avalma, atunci nu mai era revărsarea unei singure ființi, ci întruparea uriașă a gîndului, a simțirii tuturor. Literatura ca și arta pîropriu zisă își îndeplinea adevărata și marea ei misiune: ea reunia pe oameni, înălțîndu-î, apropiîndu-î de lumina veșnică, din raza căreia pornesc toate. Poetul nu strîngea ca un egoist rău, ca un avar cu minile ascuțite, ceia ce-î venise pe rînd, îngrămădindu-se în suflet, de la părinții umili, de la tovarășii de copilărie, de la atîția cari au lovit în inima sa, încă fără izvor de cîntare, cu toia-

gul fericirii său al durerii, al iubirii său a urii, de la firea ce-și serba pentru dînsul: zorile sfoase și trufașele apusuri, ce-l învăța să cînte prin ciripiri, șoapte de ape și freamăt de frunze. Nu: el era ca zeul păzitor al izvorului, prin pieptul căruia saltă, limpezi, undele răcoritoare pentru ori-ce drumeț. Era un Vistier al frumosului, cu mîna totdeauna deschisă, sămănătorul neobosit al luminii...

Maî tîrziû, lumea s'a făcut maî multă la număr, maî bogată în știință și în avere, maî stăpină pe tainele naturei. Ce uriașă viață clocotește într'o singură zi de astăzi! Dar, în vîlmășag, frăția bună a creștinismului, venită acum două miî de ani, pentru a înlocui buna frăție, fără poruncă dumnezeiască, a epocii clasice, a fost călcată în picioare. Și oamenii, împărțiți în clase, societatea pulverisată în indivizi lacomî, mîndri și răi, se luptă neconținut pentru ca fiecare să prindă cît maî mult din comorile, săpate pătimaș, ale firii; fiecare-și încoardă puterile, deșteptăciunea, șiretenia, împinge în dreapta și în stînga,—și strivește. A

Pentru acești atleți ai cîștigului și faimei lor, cerurile nu maî aû porunci și societatea nu maî poate găsi stavilă. Dar ceia ce nu pot face alții, poate face poetul, al căruî cuvînt farmecă și se înrădăcinează în suflet. El trebuie să stea cu luare aminte, ca unul ce ar aștepta să i se coboare o revelație, pentru a cuprinde în el sufletul celor din țara, din neamul, din vremea lui și, exprimîndu-l, să deștepte în inimî frăția adormită.

Și pare că sint semne de îndreptare. De acolo unde iadul de muncă și de zavistie vuitește maî puternic, din practica Americă de Nord, printr'un poet isolat, ciudat în rimă și ritm, viu vorbe ca acestea :

În acest ceas mă desfac de hotare și graniți închipuite,
Mergînd unde mă chiamă,—stăpin pe mine, întreg și desăvîrșit,
Ascultînd la alții, luînd bine aminte ce spun ei,
Oprîndu-mă, cercetînd, privînd, contemplînd,
Încet-încet, dar cu o neînfrîntă voință, dezbrăcîndu-mă de tot ceia ce se
[ține numai de mine

Sorb spații largi.

Răsăritul și Apusul sint ale mele, și Miazănoaptea, Miazăziua tot ale mele;
Sint maî puternic, maî bun decît cred, —
N'am știut pînă acum că e atîta bunătate în mine.

Toate lucrurile mi se par frumoase :

Aș putea spune ori-cuî, oamenilor, femeilor : Mi-ați făcut atîta bine, și eu
[voiû cerca să vă fac tot atîta.

Voiü strînge pentru mine și pentru voi mergînd,
 Mă voiü răspîndi între voi, bărbați, femei, mergînd;
 Voiü revărsa o nouă bucurie și asprime între voi:
 Cine mă tăgăduiește, nu mă tulbură;
 Iar cine mă primește, acela sau aceia să fie binecuvîntați, și — să mă
 [binecuvînteze...]

Walt Whitman, poetul pentru toți, a murit. I se așteaptă urmașii
 unde a trăit el, și aiurea.

N. IORGA.

ÎN CIUDĂ!

— După BURNS —

Se vede sărman, oropsit, nevoiaș
 Și fruntea și-o înclină — în ciudă?
 Dar noi ne mîndrim și-'o nălțăm măi trufaș,
 Și-aceasta doar numai în ciudă!
 În ciudă și numai în ciudă,
 În ciuda atîtor mizerii ce sînt.
 Nimic nu e rangul decît un cuvînt,
 Și omul e aur — în ciudă!

Cu pîne și sare, cu coji de mălai
 Trăim anevoie — în ciudă!
 Nebuni și mișei se resfață ca 'n raiü,
 Dar om este omul — în ciudă!
 În ciudă și numai în ciudă,
 În ciuda averii și-a tuturor chiar,
 Tot omul cel vrednic e mărgăritar,
 Ori cît de sărac e — în ciudă!

Vedeți voi pe-acela — el ci-că-î boer —
 Și țanțoș ce umblă — în ciudă!
 Asculte-l toți proștii și 'nalțe-l la cer
 El töt e-un netrebnic — în ciudă!
 În ciudă și numai în ciudă,
 În ciuda podoabei ce-o poartă la piept,
 Un om fără șgardă, un om înțelept
 Se uită și ride — în ciudă!

Un rege îl poate 'ncărca din prisos
 Cu nume și onoruri — în ciudă!
 Dar vrednic să facă din om ticălos
 Nu poate nici dînsul — în ciudă.
 În ciudă și numai în ciudă,
 Orî cît e de sus și orî cît de semet,
 Nimic nu-î mai sfînt, și nimic mai de preț
 Ca mintea și cinstea — în ciudă!

De-aceea rugați-vă Domnului sfînt,
 Să lupte tot omul — în ciudă!
 Ca mintea și cinstea să aibă cuvînt
 Pe lumea aceasta — în ciudă!
 În ciudă și numai în ciudă,
 Veni-va ea vremea înscrisă pe steag
 Cînd om către om să'și întindă cu drag
 O mină de frate — în ciudă!

ST. O. IOSIF.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

CURSA ¹⁾

Pe fața «Pletosului», în luminișul poenei adăpostită de codrul străvechiu, a eșit la păscut întregul cîrd de cai. În iarbă deasă și mătăsoasă înoată până la piept... Epele cu minzi, mai sprintene și cu ochi de mamă, nechiază duios și se duc în pas grăbit după odraslele lor, cari zburdînd se depărtează prin verdeața cît ei...

Cele groase, de-abia purtîndu-și pîntecele boltit, se mișcă încet, strănutînd cu botul virît în bătătura de iarbă mirositoare...

«Țigan», un drăguț de armăsar, gras pepene, cu părul lins strălucitor ca pana de corb și cu coama ce curge în belșug de inele de-o parte și de alta a gîtului încordat, dă ocol animalelor dragi, tot într'un sburdât...

În goana lui de neadormit paznic, se oprește cîte o clipă pe lîngă cruduțele-î mlădițe, le mîngîie, grăindu-le frumos în limba lui de bun tată...

¹⁾ Din volumul «Pe plaiu», ce va apare la sfîrșitul acestei luni.

Le face cîte un joc, sărind în două picioare înaintea lor, și-apoi tot într'un galop își începe iarăși goana de veghere...

De-odată însă se oprește ca trăsnit... Înțepenit pe picioarele lui puternice scoate un sforăit sălbatec pe nările lui de foc și-apoi un nechezat de groază cutremură tot golul munților...

Toate epele nechiază la rîndul lor și aducîndu-și minzii la mijloc fac cercul spre apărare de fiare.

Cu capetele la centru și ridicate, privesc speriate peste trupurile lor îndărăt, sforăesc, nechiază și scapără cumplit din picioarele de dinapoi...; iar voinicul strejar dă ocol cercului de cai în apărare.

Nechezul încetează... Nu se mai aude de cît sforăeli și frămîntări de copite. Țigan, oprit din goană, stă mai la o parte. Ciulește urechile lui mici, sforăe și cu ochii aprinși ca de foc cată spre marginea poenei... iarba se clatină încetișor, dar nu se vede nimic... Mai dă un ocol cailor și se oprește iar. Iarba tot se mișcă... Și făcîndu-și ocolul de pază taie cercuri din ce în ce mai largi, până s'apropie de locul de spaimă...

Ceva negru se mișcă prin erba. Aci se 'ntinde, aci se face ghem, și se rostogolește pierzîndu-se în desişul înflorit...

Cu gînd de iscoadă, «Țigan», s'apropie de-al binele; dar ghemul de groază nu se mișcă...

Sforăind lipește botul și-l miroase.

Cu ne 'nchipuita iuțeală, jigania sare și se 'nceștează de nările calului.

Ca biciuit de foc, cuprins de fiorii morții, o rupe în goană nebună cutreerînd poiana în lung și 'n lat, citu'i de mare. Alb de spume, se oprește cîte o clipă, se înalță în picioarele de dindărăt, bate în aer cu cele de dinainte, încercînd a deslipi de la bot fiara șireată, și apoi desnădăjduit începe iar goana... S'a oprit sub pinul cu coaja crestată din mijlocul poeni... Se bate cu capul și de o parte și de alta a copacului, se scarpină cu botul de ciaturile eșite din trupul rîșinos, dar nu se ușurează... Se 'nvirtește, se învirtește mereu, până cînd zdrobit cu desăvîrșire, cade gramadă la pămînt.

CELLALT POMPILIU ELIADE

D. Pompiliu Eliade, autenticul, e profesor de limba franceză, pe care o cunoaște în perfecție, la Universitatea din București; un învățat modest și muncitor și un om de gust, cum s'a mai spus în această revistă.

Dar de un timp, în ciuda legii numelui, un alt Pompiliu Eliade tipărește lucrări care nu pot decît să păgubească, în mintea celor ce nu cunosc o dualitate pe care o denunțăm aici, reputația bine întemeiată a d-lui profesor Pompiliu Eliade. O scriere asupra fabulelor lui La Fontaine a atras o crudă dare de samă a d-lui Șt. Orășanu în «Convorbirile literare»; mai ieri, o conferință de 10 Maiu a făcut pe d. I. Scurtu să ridă. Acum iată că și eu aflu într'un lung articol foarte ciudat, un apocalips cu formule chimice, iscălit Pompiliu Eliade (*cellalt*), traduceri din franțuzește care arată oarecare necunoștință a acestei limbă din partea autorului. Spre desăvîrșita dovadă, punem aici poesia franceză, traducerea ei exactă și traducerea greșită a *celuilalt* Pompiliu Eliad:

Puisque j'ai mis ma lèvre à ta coupe encore pleine ;
 Puisque j'ai sur tes mains posé mon front pâli ;
 Puisque j'ai respiré parfois la douce haleine
 De ton âme, parfum dans l'ombre enseveli ;

Puisqu'il me fut donné de t'entendre me dire
 Les mots où se répand le coeur mystérieux ;
 Puisque j'ai vu pleurer, puisque j'ai vu sourire
 Ta bouche sur ma bouche et tes yeux sur mes yeux ;

Puisque j'ai vu briller sur ma tête ravie
 Un rayon de ton astre, hélas ! voilà toujours ;
 Puisque j'ai vu tomber dans l'onde de ma vie
 Une feuille de rose arrachée à tes jours ;

Je puis maintenant dire aux rapides années :
 -- Passez ! passez toujours ! je n'ai plus à vieillir !
 Allez-vous-en avec vos fleurs toutes fanées ;
 J'ai dans l'âme une fleur que nul ne peut cueillir !

Votre aile en le heurtant ne fera rien répandre
 Du vase où je m'abreuve et que j'ai bien rempli.
 Mon âme a plus de feu que vous n'avez de cendre !
 Mon coeur a plus d'amour que vous n'avez d'oubli !

«Chants du crépuscule.»

Pe românește:

Fiind-că mi-am pus buza pe cupa-ți încă plină
 Și-am răzimat pe mină-ți îngălbenita-mi frunte,
 Fiind-c'am sorbit vre-o dată ușoara aburire
 A sufletului tău, mireazmă în umbră 'nvăluită.

Fiind-că-mi fu dat să te aud spuindu-mi cuvinte
 În care inima plină de taine se revarsă,
 Fiind-că am văzut plingînd, fiind-că am văzut zîmbind
 Gura ta pe gura-mi și ochii tăi pe ochi-mi.

Fiind-c'am văzut lucind pe fruntea-mi pierdută'n bucurie,
 Din soarele-ți o rază, ascuns vai! totdeauna,
 Fiind-c'am văzut cum cade pe valul vieții mele
 O frunză de trandafir smulsă din viața ta.

Pot zice astăzi anilor fugari:
 Puteți trece acum: eu n'am să aștept bătrîneță.
 Voi mergeți cu florile voastre veștede-veștede:
 În suflet am o floare ce n'o poate lua nimeni!

Ciocnindu-l, aripa voastră nu va vărsa nimic
 Din vasul ce m'adapă și ce-am umplut deplin.
 Mai mult foc am în suflet decît e'n voi cenușă:
 Mai multă iubire are inima mea decît aveți uitare.

Sau:

J'aime mieux un ruisseau, qui, sur la molle arène,
 Dans un pré plein de fleurs lentement se promène,
 Qu'un torrent débordé, qui, d'un cours orangeux,
 Roule, plein de gravier, sur un terrain fangeux.

(Boileau, *L'art poétique*.)

Pe românește:

Mai bine vrea un pîrâu care, pe nisipul moale,
 Printr'un cîmp plin de flori se primblă încet
 Decît un șivoiu ieșit din albie, care, în curs furtunos,
 Trece, plin de prund, pe o albie mocirloasă.

Iată acum și traducerea D-lui Eliade al doilea:

«Fiind-că mi-am atins buzele mele (!) de cupa ta plină încă; fiind-că mi-am pus (!) fruntea mea (!) palidă (!) în miinele tale; fiind-că am respirat (!) cîte odată dulcele suflu al inimii tale (!), parfumul pierdut (sic) în umbră; — fiind-că mi-a fost dat să te aud zicîndu-mi cuvinte de acelea (foarte poetic!) în cari se răspîndesc tainelile sufletului; fiind-că te-am văzut plingînd, fiind-că te-am văzut zîmbindu-mi (!), gură în gură, ochi în ochi (!); — fiind-că am văzut strălucind deasupra capului mieu o rază din steaua ta... vai acoperită acum pe vecie; fiind-că am văzut curgînd în unda vieții mele o frunză de trandafir smulsă din zilele tale, — pot zice de acum înainte anilor trecători: Duce-vă-ți, duce-vă-ți, într'una; n'am să mă îmbătrînesc nici odată; duce-vă-ți cu toate florile voastre veștejite (!): am în sufletul meu o floare pe care nu o poate culege nimeni! — Aripa voastră, lovind vasul din care mă adăp și pe care l-am umplut pînă în vîrf, nu poate să verse dintr'însul nici o picătură! E mai mult foc în inima mea, decît cenușă de-a morților (!) înăuntrul vostru; mai mult amor în suflet la mine decît uitare în voi.

Apoi:

«Îmi place *mai bine* (corect: *mai mult*) un riușor, care se plimbă potolit (!) pe *prundul moale* (!), într'o *livadă* plină de flori, decît un șuvoiu eșit din albie, care își *rostogolește* apele *lui* pline de *pieiriș*, pe un pămînt de mocirle, în mersul lui *năbădăios* (!).»

Unii vor zice: e bună și traducerea d-lui Pompiliu Eliade II. Susținem că nu: întiiu, sînt greșelile de traducere pe care le-am subliniat și care nu se pot tăgădai. Apoi, în toată traducerea, e acel păcat al profesorului de liceu din timpurile vechi de a traduce dînd echivalentul cuvîntului fără a se preocupa dacă, în limba în care se traduce, acel cuvînt se poate înfățișa într'o anumită legătură. Adecă e o traducere etimologică, nu o traducere sintactică.

Din proza originală, din însuși Apocalipsul, am cetit sfîrșitul, și mi-am întărit siguranța că articolul nu poate fi de d. profesor-agregat Pompiliu Eliade.

În adevăr, auziți ce se afirmă «d-lor studenți» (pentru a întări confusia cu d. profesor Eliade, al doilea Pompiliu Eliade se face a vorbi studenților):

a) Că pesimismul nu se transmite decît sufletelor predispuse la dînsul. — Dar pesimismul poate deveni o modă, și atunci nu e vorba de predispoziție.

b) Că el indeamnă la «lucru și la sociabilitate pentru uitarea relexor existenței». — E atunci un gen nou de pêsimism, fiind-că cel vechiu condamnă viața în principiile, în izvorul ei și în țintele ei *toate*. Viața e rea, nu face s'o trăiești: ți-o ieși singur sau te dai înlăturî, tîind cit mai multe legături cu dînsa. Autorul judecă așa: un bolnav caută să tușească, pentru a-și mai uita de ofică!

c) «Poate ori-ce sentiment sincer are dreptul, are datoria de a fi exprimăt în literatură și în artă». — Și, să zicem, iubirea contra naturii, și lăcomia de binele aproapelui, și nerecunoștința, etc.?

d) «Eminescu a introdus o ruptură regretabilă între elementul musical și cel literar... Poesiile lui nu suportă o lectură cu glas tare ...E vre-una din bucățile lui care să suporte în această privință o serioasă critică?»

e) Tot lui Eminescu i se datorește că «s'au scos la modă cuvintele de fond și de formă la noi în țară», pe cînd

f) Alecsandri «introdusesese un regretabil gol sufletesc într'o sonoritate decadentă, și de rime care lasă puțin de dorit».

Însă: arare-orî vre-un poet a atins efecte de armonie așa de fine, așa de rare ca Eminescu, al cărui ritm nu numai că te farmecă, dar pare a te dezmierda cu suptîri și calde mîni de femeie iubită, pare a-ți înfășura sufletul într'o voluptate a sunetelor. Rima lui, căutată cinstit și răbdător. scăpărată din învălmășala bogată a cuvintelor ce-î roiau în vasta minte, prinsă și fixată cu o mîna îndrăzneată, e o rimă originală, personală,

rară. Alecsandri e nedesăvîrșit ca epoca sa : cugetarea și simțirea nu sînt atît de mult ale lui ; vorbele sînt puține — doar era numai un boier moldovean, pe cînd Eminescu stăpînia graiul Romînimii întregi ! —, rima înșiră forme gramaticale și e culeasă totdeauna cu o mină leneșă. Orî-care dintre « domnii studenți », care are ceva-ceva gust, știe foarte bine aceasta.

Iar forma și fondul s'a u deosebit totdeauna de toate popoarele cugetătoare. În adevăr, fondul se manifestă prin formă, de care e indisolubil, — dar numai în acest sens că există o formă necesară pentru orî ce fond, dar nu o află orî cine și orî cînd. Și de aceia oamenii sînt deprinși a găsi o disproporție între ce s'a spus și ce trebuie să se spuie, și vorbesc, firește, de fond și formă.

Cînd traduci rău, ai stricat și fondul altuia, dacă acesta era bun. Aceasta s'a văzut mai sus.

Dar, orî-cum s'ar traduce... fonduri ca acelea din articolul de care ne ocupăm, nu va fi rîci-o pagubă.

Traduse orî ba însă zisele fonduri..., ele fac mare pagubă d-lui prof. Eliade, care ar trebui să reducă la tăcere pe pretențiosul și puțin solidul său omolim.

UN OM RĂU.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DĂRI DE SEAMĂ

Dr. AUGUSTIN BUNEA, **Discursuri, Autonomia bisericească, Diverse.**
Blaș 1903. X + 522 pp. in 8° Prețul 6 lei.

Nouă discursuri funebre, rostite la mormintele tot atitor bărbați vestiți ai Romînimii trans-carpatine, un panegiric în onoarea Sf. Nicolae și două schițe biografice alcătuiesc partea întia a acestei mai nouă publicații a păr. canonic Bunea. Fericiți întru Domnul, la mormintele cărora oratorul preot a fost silit să călătorească — cum însuși spune, deplingîndu-și soarta — spre a se face interpretul durerii generale a tuturor Romînilor, aparțin mai toți generației de mult apuse și s'a u chemat : *Iacob Mureșianu, Paul Dunca, Augustin Laday, George Barișiu, Alexandru Grama, David Ursu, Iuliu Mihaly, Alexandru Filip și Ioan Țațiu.* Biografiile acestor lăudați jertfitori — pe teren cultural și bisericesc, militar și politic — pentru neam și patrie, d-l Bunea le-a întretășut cu multă măiestrie în cadrul unor disertațiuni de caracter religios și moral, făurînd ast-fel niște frumoase discursuri funebre cari, ca fond de cugetare și formă de exprimare, să poată fi puse în rînd cu cele mai alese ale elocinței romine, de altfel destul de săracă sub acest raport.

Dacă această parte întia a publicației d-lui Bunea, oferă cetitorului, cum s'a putut vedea, o lectură frumoasă, instructivă în pilde de urmat

și înălțătoare de suflet, — partea a doua îi oferă una de un interes mai obștesc, de actualitate chiar: *autonomia bisericească*.

Se știe că Romîni de peste munți, uniți cu Biserica Romei, duc, de mulți ani, o luptă încordată în contra bisericeii catolice maghiare, care tinde a-i cuprinde și pe ei într'o eventuală organizație autonomă bisericească, pe care ea o pretinde. Romîni se opun, pentru că înțeleg cum că aceasta ar însemna desnaționalizarea bisericeii lor; pentru că aceasta ar mai însemna călcarea sfruntată a tuturor drepturilor istorice, pe 'basa cărora Biserica unită a Romînilor trans-carpații reclamă șie-și o *autonomie națională*. Expunerii acestor drepturi istorice, cari formează — cum și trebuie — temeiul luptei dintre uniții Romîni și catolicii Unguri, — i-a consacrat pâr. Bunea cel mai întins capitol al cărții sale, în care se dă un cuprinzător și luminos istoric al autonomiei bisericești a Romînilor de sub Coroana Sf. Ștefan.

Acest istoric e prețios pentru că așa cum e alcătuit poate fi accesibil în cercuri cît mai largi, cum și se cade să fie, cestiunea ce tratează fiind de osebit interes național și politic; și e prețios pentru că în el autorul ne presintă, în chip unitar, rezultatul frumoaselor cercetări istorice, cu privire la viața bisericească a Romînilor de peste munți, pe cari d-sa le-a dat la lumină în anii din urmă și cari au răscolit patimi dincolo ca și dincoace. Și nici s'ar fi putut altfel, cînd zisele cercetări prezentau istoria Bisericeii romine ardeleni, în partea sa mai veche, sub o față cu totul tot nouă: în consonanță însă cu însă-și dezvoltarea poporului romin de peste munți, cu viața politică a Ardealului și — lucru prețios — cu legăturile de aceeași natură dintre acest Principat și Țările romine.

Mitropolia din Alba-Iulia, începînd cu acel Ieroteu de pe la jumătatea sec. X-lea, numai pentru puțini mai e o «convincțiune mîngăetoare». Căci faptul istoric e altul: Ea e opera Marelui Mihaï. Înaintea lui, în Ardeal erau — după cuprinzătoarea expresie a d-lui Iorga — numai «*sate și preoți*», cari — susține pâr. Bunea — pînă la conciliul florentin [1439] n'au avut episcopi pe seama lor. Cei dintîi, *Matei* și *Macarie de Haliciu*, se constată abia după această dată și au fost «uniți» (?) cu biserica Romei. De pe la 1475 pînă la sfîrșit sec. al XV-lea, biserica rom. din Ardeal stă sub jurisdicția mitropoliei sîrbești din Belgrad; iar de la începutul sec. al XVI-lea, episcopiile, acum întemeiate, la Vad și Geoagiū, pe domeniile pe cări voievozii din Țeara-Romînească și Moldova le stăpîneau în Ardeal sub titlu de feude, — au atîrnat de mitropoliile din Moldova și Țeara-Romînească. Stîngîndu-se episcopiile de Vad și Geoagiū, pe la jum. sec. al XVI-lea, biserica romînă cade sub controlul celei calvine, pînă pe vremea lui Mihaï, cînd reședința arhierilor de la Prislopul Silvașului, cari exercitau atribuțiuni episcopale, a fost mutată la Alba-Iulia; — iar vlădica Ioan din Prislop s'a așezat cap al «mitropoliei Bălgradului», odată cu intrarea triumfală a lui Mihaï în capitala

Ardealului. — În scurt, așa presintă d-l Bunea istoricul bisericeii romine din Ardeal pină la întemeierea mitropoliei de Alba-Iulia.

Ieroteiștii au răspuns: puțin urban, interpretind documentele întortochiat și fără pricepere, batjocorind memoria unui Ștefan cel Mare, unui Radul de la Afumați și unui Mihai Viteazul și cu argumente de natura lui: baculus in angulo, ergo pluit! Replica pâr. Bunea (pp. 323—38) — e drept, și ea puțin cam violentă — reduce pină la unul argumentele aduse contra tesei sale și măi reduce, de sigur, considerabil și termenul de «zece ani» pe care pâr. Bunea îl acordă, spre convingere, puținilor cari n'au primit cu bine rezultatul cercetărilor sale istorice.

Și aci o rezervă. Adesea, în fața documentelor, insuficiente și neprecise ca mărturii, interpretarea pâr. Bunea în loc de-a fi obiectivă și rezervată, din contră e prea subiectivă și alunecă prea repede spre a emite ipoteze și fapte istorice, întru susținerea cărora trebuesc argumente mult măi hotăritoare de cât cele aduse de d-sa. Așa bună oară cînd d-sa susține că episcopii Matei și Macarie de Haliciu (—de pe Nistru!) ar fi fost uniți cu biserica Romei; cînd exagerează influența bisericeii calvine asupra celei ortodoxe, pe care d-sa o numește cu predilecție «slavo-bizantină». ș. a. Aci cetitorul care e deprins a cerne în mintea sa ceea ce citește, în loc de-a'l înjura și de-a'l numi «diletant» pe pâr. Bunea, măi bine ar înțelege că fie-care scriitor ca și cetitor își are personalitatea sa, prin prisma căreia vede faptele și lucrurile,—ceea ce mărturisește pentru sine, însuși autorul, dl. Bunea (p. 85).

Și așa în întreg capitolul asupra autonomiei bisericești, autorul—după ce completează istoricul Mitropoliei de la Mihai pină în zilele noastre — arată, cu dovezi scoase din acte și documente, cum istoricește, prin urmare de drept, bisericeii romine unite i se cuvine o organizație proprie neatîrnată și cu caracter național, pentru care pledează cu multă căldură și convingere. Inchee prin a propune o politică de pasivitate în cazul cînd Biserica unită va fi cuprinsă cu de-a sila în autonomia catolică maghiară. Tot în partea a doua a cărții sale, dl Bunea dovedește cum, călcîndu-se drepturi și legi, s'a desnaționalizat jumătate din liceul român de la Beiuș, se pregătește aceeași soartă celui din Năsăud și se amerință cele din Blaș și Brașov; măi arată în virtutea căror drepturi Rominii uniți își pot alege pe Arhiepiscopul lor și cum trebuie să și-l aleagă pentru a paralisa ori ce eventuală influență și amestec străin în biserica lor.

În sfîrșit, partea a treia a cărții pâr. Bunea conține patru articole de interes cultural și bisericesc și două festive: toate scrise frumos și avîntat, cu căldură și convingere și în romineasca pe care în Ardeal o scriu cei măi bine d-nii A. Bunea la Blaș și A. Barseanu la Brașov, dintre scriitorii măi în vrîstă, iar dintre cei măi tineri dl Sextil Pușcariu, acum, la Viena!

După cât cunoaștem, publicația analizată în rîndurile de măi sus e cea măi de valoare din cîte s'au publicat peste munți în anul 1903.

„FRAȚII“

— DRAMĂ ÎN PATRU ACTE 2) —

SCENA III

DOCHIANA (singură)

DOCHIANA

Și nici măcar o vorbă de bine: O, și cum
 Ași vrea s'aud o vorbă de dragoste acum!
 Dar 'el își poartă 'n suflet durerea ce nu iartă,
 Nu 'nvinue pe nimeni, nu strigă nici nu ceartă,
 Ci-și duce în tăcere povoaara de durere.
 Nu, nu voiū traiū de-acesta. Nu voiū a lui plăcere,
 Căci ori ce clipă cade în suflet și mă arde,
 Ca doina care plînge de moarte pe vechi coarde.
 Eū voiū mai bine viața ce trece depărtată
 În neagra pribegie pe calea ne 'nturnată.

SCENA IV

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DOCHIANA, NEAGU

DOCHIANA (repede către Neagu)

A, Neagu, ia-mă! Viața, aici mi-i o povară.

NEAGU

Dar ce ai? Resvrătirea-ți din suflet mă 'nfioară.

DOCHIANA

Tu nu 'ntreba. Ci ia-mă cu tine 'n depărtare,
 Să mergem singurateci și triști pe cea cărare
 Pe care iarba arsă de soare inegrește.

1) Reproducem acest interesant fragment din tragedia în patru acte *Frații*, de d. St. Petică. Autorul a prezentat-o Direcțiunei Teatrului Național și nu ne îndoim că va întâmpina toată buna-voință, pe care o merită. Scrisă în versuri curgătoare și într'o limbă frumoasă, lucrarea aceasta a d-lui Petică e superioară din punct de vedere dramatic unei alte tragedii a d-sale, *Solii păcei*, apărută anul trecut. Subiectul e luat din popor. Acțiunea e deschisă prin descrierea unor frumoase zile de seceriș, zile de muncă și alaiū la țară. Conflictul îl provoacă gelozia între doi frați, — vecinica temă a adulterului. Acțiune simplă, poate prea simplă în raport cu frumoasele declamațiuni și cu prea multe «gesturi largi», obicinuite la autor, dar puțin firești în deprinderile țăranilor. Tragedia d-lui Peictă se citește ușor și este o probă serioasă de muncă intelectuală.

NEAGU

Vom merge și-om fi veseli, căci soarele lucește
 Și-î falnic pretutindenî, iar apele s'globii
 Vor sta să ne îngine. Vom fi ca doi copii
 Purtați de-un dor de viață în lumea fermecată,
 Și tot trecutul nostru s'a șterge ca o pată.

DOCHIANA

Tu crezi că se va șterge? Sunt pete ce rămîn
 Pe veci arzinde 'n suflet. Păcatul e stăpîn
 Pe inimă cînd cade așa de întunecat.
 Și ce grozav și negru a fost acest păcat!

NEAGU

Vom face să învie păcatul măi frumos;
 Un vis va fi, — un stîlp de pară luminos
 Crescînd 'naintea noastră în slava lui d'întîi;
 Cînd noaptea ne va încinge, ți-oiu pune căpătîi
 Mănunchiū de nalbe roșii, și brațul meu cel drept,
 Și 'n umbra 'mbălsămată m'ei strînge tu la pept,
 Pe cînd o pitulice va plînge în tufșuri,
 Prin plopii singurateci cu verzile desișuri,
 Prin brazii verzi, prin albe și tinere vlăstare
 Cu foi înrouate și 'ncet tremurătoare.
 În iarba înflorită plăpînde lăcrămioare
 Vor scoate fețe albe din verzile răzoare
 Și pacea se va 'ntinde senină, nemișcată,
 Cu-a noastră fericire, spre bolta înstelată.

DOCHIANA

Pe unde noi vom merge, frunzișul s'a usca,
 Căci triști vom duce 'n cale povara noastră grea,
 Ce arde și doboară.

NEAGU

Nu, nu! Căci totu 'nvie
 În lume cu podoaba întîi de măreție.
 Plecînd de-aici aseară, m'am dus pe cîmpu 'ntins
 Să-mî plîng pustiul vieței și dorul meu nestins,
 Și ast-fel rătăcit-am pe cîmpul luminos
 Cu ochii plini de visuri încet plecați în jos.
 Iar paserile-ascunse în crengile umbroase
 Doineaū în versuri line cu glasuri somnoroase

Și eu mergeam pe gânduri sub farmecul de seară
 Purtat de întristarea că totul o să piară
 Și tu vei sta în urmă cu gene lungi plecate,
 Pe când eu rătăci-voiū pe țărături depărtate.
 Și noaptea fermecată cădea fără 'ncetare
 Și sprintenele paseri mereu doineau mai tare
 Și florile mirosul vărsaū pe 'ntreaga lume
 Și razele de lună și viața fără nume
 Umpleau senina noapte cu-o vrajă de nespus, —
 Și stelele de aur pluteau în ceruri sus.
 Și-atunci din înălțime asupra mea se 'ntinse
 O dulce alinare, durerea mea de-o stinse.
 Căci eu vedeam că totul ce moare, iar învie:
 Și paserea și cîntul și floarea din cîmpie
 Și crîngul și dumbrava și lunca argintată
 Și apele și pomiū și iarba rourată
 Iaū nouă înțelesuri și farmec și blindețe
 Cu viața dăruiată de sfînta frumusețe.

DOCHIANA

O, cît ași vrea perdută pe drumuri depărtate
 Să duc o viață nouă streină de păcate
 Și fără de muștrare.

NEAGU (cu imputare)

Tu nu mă mai iubești,
 Căci porți o îndoială în suflet.

DOCHIANA

Te-amăgești.
 Și-acum ca altă-dată eu ard de-același dor
 Ce mistue și crește adînc chinuitor
 De-mi umple a mea vieță cu-o grea îndurerare.
 Dar stă în întunerec o vecinică muștrare,
 Mai neagră ca blestemul făcut la vechea cruce
 Și ea mă urmărește ori unde eu m'ași duce ;
 Iar sbuciumul acesta nici cînd nu se mai curmă.
 Iubirea e 'nainte, păcatul e în urmă.

NEAGU

În urmă să rămînă. În traiul ce-i pribeag
 Căta-vor codrii negri asupră-ne cu drag
 Și-o șoaptă liniștită a blîndului isvor
 Va fi un cîntec dulce ce-alină ori-ce dor.

Să mergem.

DOCHINA

NEAGU

Este vremea, căci luna s'a urcat
Pe cerul plin de stele și drumu-î depărtat.
Dar fie! Roibul nostru-î ca visul de ușor.

DOCHINA

Gătește-l!

NEAGU

Te aștept de vale la isvor. (Ese)

ST. PETICĂ.

NOTIȚE LITERARE

Manuscrise inedite ale lui Miron Pompiliu. — Dl Emilgar, descoperind la un anticar din Iași mai multe manuscrise inedite ale lui Miron Pompiliu, ne-a trimis și nouă un fragment de critică asupra *Pastelurilor* lui Alexandri. Regretăm că spațiul nu ne permite a reproduce aceste însemnări interesante ale regretatului profesor, care se știe că a fost unul dintre membrii cei mai activi ai «*Ju-nimeii*». Ar fi de dorit însă, ca unul dintre tinerii noștri cercetători literari să-și ia osteneala de a aduna într'un volum toate scrierile blajinului poet și folklorist.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

„**Anuarul VI al Societății pentru fond de teatru român**“, pe 1902--1903; pp. 200, 8° mare, Tipografia A. Mureșeanu, Brașov. Cuprinde, la partea literară, un discurs al d-lui Iosif Vulcan, președintele societății, și următoarele conferințe: Dr. I. Blaga, «Ceva din psihologia plăcerii estetice»; Dr. V. Branisce, «Cum jucăm teatru?»; Ioan Păcurariu, «Despre efectul artei»; apoi un articol statistic de Dr. I. Blaga, asupra mișcării teatrale la Rominii de dincolo, în 1902, și biografia d-lui Iosif Hossu, unul din fondatorii Societății. Cităm din raportul asupra mișcării teatrale următoarele date interesante: în 1902 s'au dat 151 de reprezentații teatrale în 21 de județe rominești, în 1901 s'au dat 117, iar în 1900, 112. Cartea mai cuprinde rapoarte și acte de ordin administrativ.—Credem a nu supăra pe nimeni, exprimind cu prilejul acesta o dorință: autorii acestei cărți, asemenea multor auto-î romini de dincolo, ar face un act de înaltă datorie culturală, năzuind a-și mărturisi gândurile și sentimentele lor curate într'o limbă tot atît de curată. E greu, admitem, dar s'ar găsi și dincolo și aici scriitorii buni, cari ar putea revizui cărțile sub raportul stilului, ceea ce ar fi o *faptă*, una singură, care ar întrece zeci și sute de hotărîri pentru «unificarea limbei literare»...

*

Desmîntire. — Un cronicar al «Adevărului» pare a-și face haz de intențiunile în sine bune ale proprietarului acestei gazete de a da publicului știri despre mișcarea noastră literară. Șugubețul cronicar publică adeseori, cu o caracteristică seninătate, știri inexacte ori de-a dreptul inventate, cari pot invesele uneori, dar pot și supăra pe cei ce sunt vizați și căror nu le place reclama. Așa, de-o pildă, văzui cu mirare că acest cronicar a isbutit din cîteva trăsături de condei să întemeieze în Ardeal o nouă gazetă și să-mi facă cîntea a mă numi director al ei; ba și-a luat osteneala să fie și mai generos, cîntărind (nu știu cum) o monografie ce prepar asupra lui Eminescu și constatînd că ea va face nici mai mult nici mai puțin ca... 3 volume! N'am obiceiul nici să primesc chemări la slujbe ce există în fantazia glumeților, nici să-mi cîntăresc munca mea modestă cu chilogramul, de aceea nu se va supăra nimeni (nici chiar acel cronicar amabil), că mă văd nevoit să desmint știri inexacte, cari mă privesc, mai ales că ele au găsit ecou și 'n alte gazete.

I. Șc.

Prin administrația revistei „Sămănătorul” se pot procura următoarele cărți:

	L. B.
N. Iorga. — Istoria literaturii române din secolul al XVIII	
2 vol.	20.—
— Istoria populară a lui Mihaiu-Viteazul .	
Ovid Densusianu. — Histoire de la langue roumaine .	20.—
St. O. Iosif. — Patriarhale	2.—
— Poezii	1.50
— A fost odată (poveste în versuri) . . .	1.50
— Romane și cîntece de Heine	2.—
Il. Chendi. — Preludii (articole și cercetări literare) .	2.50
— Inceputurile ziaristiceii romîne	1.—
— Zece ani de mișcare literară în Transilvania.	1.50
Z. Bîrsan. — Visuri de noroc (poezii)	2.—
Maria Cunțanu. — Poezii	1.—
Vasile Pop. — Din oca vieții	1.—
Ion Gabrovanu. — Dina și Dana (nuvelă)	2.—
Ion Adam. — Rătăcire (roman).	3.—
— Sibaris (roman)	3.—
D. Anghel și St. O. Iosif. — Traduceri din Verlaine. .	2.—
—————	
H. Ibsen. — Ziua 'nvierii (dramă în 4 acte) traducere. .	1.—
H. Suderman. — Ion Botezătorul (traged. 5 acte) trad. .	1.—
—————	
Ion Bogdan — Documente și regeste privitoare la relațiile țării rumînești cu Brașovul și Ungaria. .	6.—
—————	
«Sămănătorul» Anul I (1902) vol. I și II	7.—

• Sub tipar:

Ion Ciocîrlan. — Pe plaiu. (Schite de la țară).

„Istoriile literare”

„Sămănătorul” în critica populară.

În numărul din revistă „Sămănătorul” scrie:

„Dorind ca revista voastră să pătrundă cât mai adânc în sînul poporului românesc, aducem la cunoștința PREOȚILOR și ÎNVAȚATORILOR noștri — de aici și de peste munți — că Administrația „Sămănătorului” va tipări pe viitor

O EDIȚIE POPULARĂ

care se va desface numai prin abonament anual cu prețul de 6 LEI, plătiți înainte.”

Rugăm ziarele române din patrie cit și de peste munți să aducă această înștiințare la cunoștința publicului cetitor.

În partea inferioară a acestei inițiative celor de la „Sămănătorul”

Sub presă:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

PE PLAIU

==== Schițe de la țară =====

DE

ION CIOCÎRLAN

VASILE POP

DIN OGNA VIEȚII

— SCHIȚE —

Prețul 1 Leu

De vânzare la toate librăriile

POEZII

DE

MARIA CUNȚAN

1 Leu.

De vânzare la librăria Alcalay.

